

Propinace.

I. Pojem.

Právo propinační jest institut právní vyskytující se v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Haliči a Bukovině a rozdílný v jednotlivých územích rozsahem i obsahem svým; právo to záleželo v tom, že jistým osobnostem příslušelo »výhradné« oprávnění ku »výrobě« »propinací podléhajících« nápojů v určitém okrsku, a výhradné oprávnění ku »výčepu« těchto nápojů, konečně též v tom, že obyvatelé určitého okrsku byli »zavázáni«, odebíratí potřebné nápoje propinací stížené výhradně v určitém výčepu (ku propinaci oprávněným).

Obsah a rozsah těchto bývalých práv řídil se jednak zemskými ústavami a výsadami (privilegiemi), jednak původem svým. Nápoji postíženými propinací bylo pivo a pálenka, částečně i medovina (v Haliči) a víno (moldavské víno v Bukovině). Obě první práva byla též označována regálem (pivním neboli kořalečným), kdežto závazek posléze zmíněný nazýván též nuceným odbíráním piva nebo pálenky. Právo propinační vyvinulo se dílem z dřívějšího poměru mezi někdejší vrchností a poddanými (propinační právo někdejší pozemkové vrchnosti), dílem vzniklo právě exempcí (vynětím) z poměrů těchto.

II. Když vyvazením pozemků zrušeno bylo nucené odebírání piva a pálenky, provedeno bylo zrušení propinačního práva následkem ustanovení zák. stát. ze dne 21. prosince 1867 č. 141, ř. z. § 11 lit. c) cestou jednotlivých zákonů zemských (z. z. pro Čechy ze dne 30. dubna 1869, ř. 55 z. z.; pro Moravu ze dne 29. dubna 1869 č. 23, ze dne 2. listopadu 1870 č. 77 z. z.; pro Slezsko ze dne 23. května 1869 č. 18; pro Halič ze dne 30. prosince 1875 č. 55 z r. 1877, ze dne 18. prosince 1881 č. 48 z r. 1883, ze dne 22. dubna 1889 č. 30; pro Bukovinu ze dne 7. srpna 1876 č. 6 z r. 1879 a ze dne 22. dubna 1889 č. 9 z. z.) a spolu zapověděno nové zakládání práva propinačního. Právo propinační jeví se v nejednom směru jako břímě reální a sdílelo podobné osudy jako břemena pozemková.

III. Zemský zákon český, kterýž vyměřuje právo propinační jako »výhradné právo ku výrobě a výčepu piva a pálenky na určitém území« (§ 1 z. z. č. 55 z r. 1869), prohlašuje, že toto právo jest zrušeno za přiměřené odškodnění. Fond k tomu účelu potřebný (fond na odškodnění práva propinačního) utvořen byl zavedením zvláštní taxy, kterou zapraviti musil každý pivovar (2000 zl.) a lihovar (200 zl.) nově zřízený v příštích 20 letech; fond tento uložený výnosně zemským výborem rozdělen byl po uplynutí 20leté lhůty mezi držitele předmětů spojených s právem propinačním dle měřítka v zákoně stanoveného, spočívajícího na příznách berních z počátku a prostředku 18. století.

IV. Moravský, slezský, haličský a bukovinský zákon zemský nečiní naopak závislým odškodnění za výhradné právo ku výrobě a výčepu propinačních nápojů na nějakém fondu zcela neurčitým co do příští výši své, nýbrž vyšetřují zákony ty dle různého podkladu hmotnou cenu práva propinačního, a přikazují jistinu hodnotě této přiměřenou nositeli práva propinačního (pokud se týká, věřitelům hypotekárním). Tyto náhradní (odškodňovací) jistiny vydány byly ve způsobě súročitelných a umořitelných obligací. Súročení a umoření hrazeno bylo jednak z prostředků zemských, jednak zemskými dávkami zavedenými na základě cit. zákonů

na obmezenou dobu (20—26 let) (taxy na zřizování pivovarů, lihovarů, výroben medoviny, roční dávky z výčepů), dílem důkladnými pokutami propinačními, konečně státními přírážkami (v Haliči 1,000.000 zl., v Bukovině ročně 100.000 zl.; § 2 lit. b) zák. z r. 1888 č. 95 ř. z.). Kdežto zákon moravský a slezský zrušily právo propinační ihned, potvrati má dle zákona bukovinského a haličského výhradnost práva ku výčepnictví až do konce r. 1910, a výkon práva tohoto přešel od 31. prosince 1889 na obě tyto země.

Ku správě tohoto časově prodlouženého práva, jakož i ku vyřízení výkupu zřízeny jsou v obou zemích zvláštní úřady státní (c. k. ředitelstva fondů propinačních) až do r. 1910, pokud se týká, až do r. 1911.

Po skončení těchto výkupů propinačních práv má někdejší právo propinační jen potud ještě význam, že dle cit. zákonů přísluší držitelům předmětů, s nimiž kdysi spojeno bylo právo propinační, právo ku výčepnictví jakožto právo reální.

Propuštění z moci otcovské viz Ascendenti, Otcovství, Poručenství.
Prorogace viz Příslušnost soudní.

Prostituce.

I. Pojem:

»Prostituce« odvozuje se z latinského »pro« a »statuere« t. j. »nabízet se«, »poddávati se« a zabírá tedy všechny formy nemanželského pohlavního obcování, kdežto pravidelně označuje se prostituce jen jako smilstvo po živnostensku provozované, pokud se týká, poddání se ženy k ukojení pohlavního chtíče po živnostensku provozované. Rozumí se tedy prostitucí v širším slova smyslu nemanželské poddání se ženy k naznačenému účelu, i když se tím nezamýšlí a nemá docíliti nijakého zisku.

II. Dějiny prostituce:

Co do vzniku prostituce lze říci, že prostituce je tak stará, jako pokolení lidské vůbec. Jeť sociálním zlem, které bylo u všech národů bez výjimky a i podnes ještě trvá. Vývoji prostituce záhy již napomáhaly vnější okolnosti, jmenovitě polygamie a otroctví od nejstarších dob panující. Z Babylonu rozšířilo se zlo toto po celé Přední Asii, po Řecku a konečně po Itálii provázeno jsou všude bezuzdnými výstřednostmi. Pohostinnost starých národů nespátkovala nic nedovoleného v tom, poskytl-li hostitel hosti svému manželku.

U Řeků nabyla prostituce záhy zákonné formy; směla však býti provozována jedinež otrokyněmi a dopustila-li se prostituce žena svobodná, snížena na otrokyni.

I v Římě trpěna byla v době republiky prostituce a podrobena doзору aedilů, kteří vedli seznamy a dozor měli nad hampejzy (bordely). Když se zánikem říše římské počala se prostituce rozvíjeti měrou povážlivou, pokoušeli se někteří císařové ji potlačiti. Mocně se rozšiřující křesťanství zdárně působilo proti prostituci; leč příkázání církve o absolutní čistotě mravů a i hrozba těžkými církevními tresty nebyly s to, aby podvrátily živnostensky provozovanou prostituci, takže již první císařové byli donuceni ji trpěti. I Karel Veliký ukládal přísné tresty na prostituci, leč ani jemu se nepodařilo ji potlačiti, a taktéž bezvýsledně pracovali všichni pozdější vládcové.

Ve středověku nabyla prostituce neobyčejného rozsahu ve střední Evropě podporována jsouc ovšem četnými válkami (křížovými výpravami).